

**EUROPSKA SASTAVNICA HRVATSKE OBRANE OD TURAKA:
DRUŽBA SVETOGA MAURICIJA
U OPISU KRBAVSKE BITKE POPA MARTINCA**

Juraj LOKMER, Rijeka

Pomnije iščitavanje zapisa popa Martinca u Drugome novljanskom brevijaru i poznavanje povijesnih činjenica europske duhovne i društvene situacije kasnoga srednjega vijeka, ukazuje na širi europski kontekst hrvatske obrane od sustavnoga nasrtaja Turaka – Osmanlija, obrane kojom se na hrvatskome tlu branila europska kršćanska civilizacija. 510. obljetnica Krbavske bitke motivira da se o tome progovori s posebnim naglaskom na potrebu što boljeg izučavanja i vrednovanja svih detalja – fragmenata povijesne dokumentacije i izvora koji o tome govore. Ostaje naglasiti činjenicu mučeničke smrti članova »Družbe svetoga Mauricija«, najvjerojatnije vitezova iz različitih europskih zemalja koji su izginuli kao dragovoljci u obrani kršćanske vjere. Odjek hrvatskoga poraza na Krbavskome polju može se iščitati u povijesnim spomenicima kao i u društvenim zbivanjima toga vremena: od kenotafa cara Maksimilijana i prikaza strahota borbi na tom polju suvremenim bakrorezima do osnivanja viteških udruga upravo potaknuta krbavskom tragedijom poraza kršćanske vojske. Činjenici pogibije »radi vjere« europskih (savojskih) vitezova iz Družbe svetoga Mauricija treba iskazati dužnu pažnju i poštovanje, jer je to bilo veliko ohrabrenje za hrvatsku višestoljetnu obranu ne samo svojih ognjišta već i Europe, a danas je to svakako poseban poticaj za hrvatski što brži povratak u stari europski dom i hrvatsko aktivno sudjelovanje u ujedinjenoj Europi, čiji su temelji – to govore iznesene činjenice – duboko kršćanski te građeni i nesebičnim hrvatskim doprinosom.

KLJUČNE RIJEČI: *Krbavska bitka, Novljanski brevijar, hrvatsko-turski ratovi, srednji vijek.*

Zapis popa Martinca o Krbavskoj bitki

Drugi novljanski brevijar (500 listova, pergamena, dim. 36 x 26 cm) prepisao je potkraj XV. stoljeća u gradu Grobniku pop Martinac, kaligraf i nadareni iluminator iz plemena Lapčana, za pavlinski samostan svete Marije na Ospi u Novom Vinodolskom. U ovome brevijaru, čije je prepisivanje taj prognanik iz Like završio 1495. godine, nalazi se i zapis o Krbavskom boju iz 1493. godine, gdje je izrazitim književnim darom ocrtao svu drama-

tiku tragedije poraza hrvatske vojske i patnju što je potom prouzročio osmanlijsko nasilje. Tako u zapisu čitamo:

».....Tagda že g(ospo)da hrvat'ska i bani
hrvatski dvigoše voisku prot(i)vu imъ. boi zastupni v poli veliemъ
Kr'bav'skomъ. I tu boriše se braniu velieu. Tagda že poběždena
bis(i) čestъ h(rъst)ъen'ska. tagda že uhitiše bana hrvat'skoga oče
živuča. tag'da že ubiše kneza Ivana Fran'kapana. tьgda otpelaše
kneza Mikulu Fran'kapana. tьgda že ubiše bana êč'kogo . **Tagda**
že padoše krъpci vitezi i boriteli sl(a)vni v premoženii ihъ. vъri
r(a)di h(rъsto)vi. Oče že i pišci izabrani boriteli . tu umriše .
obstrъti zastupi v plčinê pola . **tu že semrtъ priše . vъri r(a)di**
êkože družba s(veta)go Mavriciê :

.....

Lêty G(ospody)nihy · č · u · p · v · (=1493.)«¹

Pismo ovoga zapisa uglata je glagoljica, a jezik hrvatskostaroslavenski. U suvremenome hrvatskome jeziku nekoliko rečenica iz ovoga zapisa, koje su posebno zanimljiva informacija, glasi: »**Također tu padoše radi vjere Kristove premnogi junaci vitezovi i slavni borci**« ..., pa nastavlja: »**tu izgine vjere radi i Družba svetoga Mauricija**«.

Viteški redovi u Hrvatskoj XV. stoljeća

Postavlja se pitanje: O kakvoj je to družbi riječ? Koja je to družba »radi vjere Kristove« kao i mnogi vitezovi i borci poginula u ovoj bitki? O čemu zapravo govori pop Martinac? U tumačenju teksta zapisa popa Martinca nitko se od onih koji su se bavili Krbavskom bitkom nije osvrnuo na taj podatak, jer on sam po sebi na prvi pogled i ne znači ništa posebno. S druge strane ta informacija, osim što je faktografski vrijedna, nema neke uzročno-posljedične veze glede tijeka i ishoda same bitke. Ipak, ta je informacija nešto posebno značila popu Martinu kada je navodi u opisu bitke, odnosno u popisu njezinih važnijih i poznatijih sudionika i stradalnika. Stoga se taj podatak ne smije bez komentara zaobići, već njegovo razjašnjenje treba tražiti u širem kontekstu i uozračju kasnoga srednjovjekovlja s kraja XV. stoljeća, duhovnih kretanja i društvenih događanja. Što je to Družba svetoga Mauricija? Je li to možda neka redovnička zajednica – družba, neki od ogranaka mnogih europskih redovničkih zajednica, ili je to pak viteška udruga koja se našla na bojnopolju i priključila hrvatskoj obrani od nadirućih Turaka – Osmanlija? Logično razmišljajući, dolazi se do zaključka da se na bojnopolju u sukobu vojski mogla organizirati, formacijski, pojaviti samo neka vojnička organizacija, tj. viteški red, čiji su ideali bili obrana kršćanske vjere. Na to upućuje i prije toga izreka u istom zapisu o pogibiji

¹ II. *Novljanski brevijar: hrvatskoglagoljski rukopis iz 1495.* / fototipsko izdanje, Staroslavenski institut »Svetozar Rittig«, Zagreb, 1977.

mnogih junaka vitezova i slavni boraca. Najvjerojatnije je tu riječ o dragovoljcima koji su ovamo došli »radi vjere Kristove« braniti kršćansku Europu.

Među poznatim europskim viteškim redovima tijekom XV. stoljeća u Hrvatskoj su rašireni i tijekom XIV. stoljeća u obrani od Turaka aktivni ivanovci (hospitalci) – vitezovi svetoga Ivana Jeruzalemskoga, organizirani tada u Hrvatskoj i Ugarskoj u Vranskom prioratu sa sjedištem u Vrani kod Zadra. Glavno sjedište reda je 1291. godine, nakon pada posljednjega križarskog uporišta u Svetoj zemlji, preneseno iz tvrđave Akon na palestinskoj obali u Limasol na otoku Cipru, a potom (1309. godine) na otok Rodos. Godine 1526., nakon pada Rodosa pred sve većom osmanlijskom opasnošću, ti vitezovi prenose svoje sjedište na Maltu, pa se otada, danas sa sjedištem u Rimu, nazivaju Malteški vitezovi. Ti su vitezovi u XV. stoljeću posjedovali u Hrvatskoj brojne gradove i zemljišne posjede koje su od XII. stoljeća sami stekli (Ljubač kod Zadra, Čičan u Turopolju, posjede kraj Valpova i Mikanovaca, zatim kraj Pakraca, Nove Dvore u Međimurju, kraj između Poreča i Vižinade, Belu kod Ivanca u Zagorju) ili naslijedili od vitezova templara nakon njihova ukinuća početkom XIV. stoljeća (Vranu kod Zadra, Glogovicu, Zagreb, Sveti Martin kod Našica, Goru u Banovini, Dubicu). Vitezovi ivanovci već sredinom XV. stoljeća slabe i polako nestaju iz Hrvatske kao zasebna i neovisna organizacija. Njihova imanja, uz papinu suglasnost, ugarsko-hrvatski kralj Matija Korvin, nakon što su Turci osvojili bosansko kraljevstvo 1463. godine, daje na upravu administratorima, tj. daje na korištenje svojim podanicima zaslužnim u obrani od Turaka, što znači da u Hrvatskoj i Ugarskoj tada najvjerojatnije više nije bilo aktivnih vitezova ivanovaca. Stoga je zacijelo činjenica da vitezovi Ivanovci i nisu sudjelovali u Krbavskoj bitki, tj. na njih se zacijelo ne odnosi zapis popa Martinca. Naslov vranskoga priora – najvišega ranga dužnosnika ivanovaca u Hrvatskoj i Ugarskoj – ostao je do današnjega dana kao časna tradicija, a taj naslov nosi prepošt Prvostolnoga kaptola u Zagrebu.²

Sveti Mauricije, rimski legionar – mučenik

Slijedom imena družbe u zapisu popa Martinca o Krbavskoj bitki dolazi se do tada u Europi mlade udruge »Društva plemenitih ljudi«, čiji je zaštitnik sveti Mauricije. Ta udruga osnovana je 13. veljače 1434. godine.³ To bi mogla biti družba čije je izginuće na Krbavskome polju posebno zabilježio pop Martinac.

Sveti Mauricije – blagdan 22. rujna po gregorijanskom kalendaru – ranokršćanski je mučenik s kraja III. stoljeća (oko 292. godine). Prema legendi Mauricije – neki ga povijesni izvori nazivaju i vojvodom od Tebe – bio je zapovjednik (*primicerus*) rimske legije sastavljene od vojnika-kršćana, sa sjedištem u egipatskome gradu Tebi, danas Luksoru. Legiju je car Maksimijan Herculius poslao iz sjeverne Afrike u Galiju da suzbije širenje kršćanstva. Prešavši Alpe i spuštajući se dolinom rijeke Rhône na Ženevsko jezero, Mauricije i drugovi, a potom i cijela legija, odbiju boriti se protiv svoje braće u vjeri.⁴ Kod

² Lelja DOBRONIĆ, *Viteški redovi. Templari i ivanovci u Hrvatskoj*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1984., str. 87–167.

³ Ordine dei Santi Maurizio e Lazzaro: <http://www.aicods.org/Historique.htm>

⁴ St. Maurice: <http://newadvent.org/cathen/10068c.htm>

maloga rimskoga (keltskoga) grada Agaunuma (danas St. Maurice u kantonu Valais u Švicarskoj)⁵, kod prijelaza mosta na rijeci Rhône, vojnici-kršćani odbiše žrtvovati rimskim bogovima. Za kaznu je legija desetkovana, tj. svaki je deseti vojnik pogubljen. Ponovno je zatraženo žrtvovanje rimskim bogovima i vojnici su opet to odbili i bili desetkovani. Nakon ponovljenoga zahtjeva za žrtvovanjem i ponovljenoga odbijanja, čitava je legija pobijena. Sveti Mauricije često je predstavljen kao crnopusi (Maur, odnosno Kopt – Egipćanin) legionar – vitez u punoj vojnoj opremi koji drži zastavu i palmu kao oznaku mučeništva. U talijanskome slikarstvu Mauricije je prikazan kao vitez s crvenim križem na leđima. Mnogi gradovi i mjesta u Švicarskoj, Italiji (Piemont), Francuskoj i Njemačkoj izabrali su svetoga Mauricija za svoga zaštitnika.⁶ Tako je danas svetom Mauriciju posvećeno 598 crkava i 4 katedrale, a 74 grada i mjesta diljem svijeta nose njegovo ime. I dvije velike zemlje zovu se po njemu: Mauricius i Mauritanijska.⁷ On je zaštitnik bojadisa, proizvođača odjeće, vojnika i kovača mačeva. Zaziva ga se u pomoć kod krvnih podljeva i grčeva.⁸ Sveti Mauricije zaštitnik je i (talijanske) kraljevske kuće Savoja, koja nastavlja tradiciju burgundskih kraljeva, pa je križ, sastavni dio grba te obitelji, bio na zastavi i u grbu Kraljevine Italije, dok su Savojski bili talijanski kraljevi.⁹ Mjesto mučeničke smrti svetoga Mauricija i njegovih drugova, a po legendi i cijele tebanske legije, postalo je ubrzo mjesto hodočašća. Prva crkva na tome mjestu sagrađena je već 380. godine¹⁰, a burgundski¹¹ kralj sveti Sigismund¹² je 515. godine nad grobom svetoga Mauricija i njegovih drugova sagrađio velebnu crkvu i samostan, doveo monahe i 522. godine uveo na Zapadu prvu »Laus perennis« službu, po uzoru na maloazijske monaške zajednice s kraja IV. stoljeća, koje su danonoćno i neprekidno služile Bogu molitvom i pjevanjem. Ova danas najstarija opatija sjeverno od Alpa postala je uskoro jako duhovno središte burgundske države i hodočasničko mjesto europskoga značenja. Tu su se na svečan način i uz poseban obred uvodili u službu burgundski kraljevi. Opatija i danas postoji i u njoj žive od IX. stoljeća regularni kanonici, koji su početkom XII. stoljeća prihvatili pravilo svetoga Augustina.¹³

Družba svetoga Mauricija

Osnivač »Družbe plemenitih ljudi« pod zaštitom svetoga Mauricija jest Amadeo VIII., prvi vojvoda iz kuće Savoja, koji je početkom XV. stoljeća osnovao samostan u mjestu Ripaille na obali Ženevskoga jezera i posvetio ga svetome Mauriciju.¹⁴ Nakon četrdeset

⁵ St-Maurice: <http://www.switzerland.isyours.com/e/guide/valais/stmaurice.html>

⁶ St. Maurice: <http://newadvent.org./cathen/10068c.htm>

⁷ St-Maurice: <http://www.switzerland.isyours.com/e/guide/valais/stmaurice.html>

⁸ St. Maurice: <http://newadvent.org./cathen/10068c.htm>

⁹ Casa Savoia: <http://www.frisien.com./philhist.htm>

¹⁰ Abbaye de St. Maurice: <http://www.stmaurice.ch/secteur/abbaye/histoire/abhima01.htm>

¹¹ Burgundians: <http://www.frisien.com./philhist.htm>

¹² St. Sigismund: <http://gvtn.com./library/MARY/SIGISMUN.htm>

¹³ Agaunum (Today St. Mauriceen-Valais): <http://www.newadvent.org/cathen/o1205a.htm>

¹⁴ Chateau de Ripaille: <http://www.ripaille.fr/Histoire.html>

godina vladanja, Amadeo VIII. Savojski povukao se u taj samostan posvetivši se meditaciji i organiziranju »posvećene vojske« po uzoru na legionare – kršćane tebanske legije koju je vodio sveti Mauricije. Godine 1422. umrla je njegova supruga Marija Burgundska¹⁵ i ostao je maloljetni sin Ludovik, nesposoban za vladanje. Stoga je Amadeo nastavio živjeti samostanskim životom i obavljati vladarske dužnosti. Kad su mu se pridružili i njegovi savjetnici, započeo je 13. veljače 1434. život novoga reda pod nazivom »Društvo plemenitih vitezova«, a čiji je zaštitnik bio sveti Mauricije. Vitezovi su uz drugu odjeću imali i plašt od debeloga tamnog sukna s bijelim na krajevima trolisnim križem. Amadeo VIII. je 1439. godine na Koncilu u Baselu izabran za (anti)papu pod imenom Feliks V. Prihativši papinsku dužnost, napisao je oporuku – propise svojoj »Plemenitoj družbi« pod zaštitom svetoga Mauricija i odredio da se toj družbi mogu priključiti samo osobe iskušana integriteta i plemenitosti, iskusni u poslovima upravljanja, osobe oslobođene svjetovnih užitaka, koje služe Bogu u samoći i koje redovito ne smiju biti aktivni izvršitelji, već trebaju samo pomagati savjetima. Time je na neko vrijeme zaustavljen ili usporen život ove družbe, koji je nastavljen nakon 1449. godine kada je Amadeo VIII. da bi spriječio raskol nastao njegovim izborom za papu, odstupio s papinskoga trona i povukao se u osamu. Uskoro i umire 1451. godine.¹⁶

Mnogi povjesničari prihvaćaju činjenicu da je ova družba imala sva obilježja vojne bravovštine, da je bila vojnički organizirana, tj. da je bila pravi vojnički red. Također drže da je ova prethodnica kasnije osnovanoga Reda svetoga Mauricija aktivno djelovala sve do vremena kada je Francuska okupirala zemlje vojvode od Savoje (1536.–1559.) i potisnula Savojsce na Apeninski poluotok. Papa Grgur XIII. je 1572. godine, na prijedlog vojvode Emanuella-Filiberta od Savoje, osnovao novi vojnički red i dao mu, poštujući spomen na staru i slavnu Družbu svetoga Mauricija, isto ime i dodijelio vojvodi od Savoje nasljedno pravo velikoga meštra sada papinskoga reda kojemu je propisao cistercijska pravila. Iste je godine isti papa ovaj tek osnovani viteški red ujedinio s drevnim viteškim i bolničkim redom svetoga Lazara Jeruzalemskoga i dao tom novom redu pravila svetoga Augustina.¹⁷ Tijekom sljedećih stoljeća ovaj se red razvio u respektabilnu humanitarnu organizaciju na području današnje Italije, dijela Francuske (Savoja) i Švicarske. Usprkos svim poteškoćama, posebno nakon pada monarhije u Italiji, nastoji i danas uspješno djelovati, posebno na humanitarnom području, i to uglavnom na području Italije. Na čelu je generalni veliki meštar Reda svetoga Mauricija i Lazara Njegovo Kraljevsko Veličanstvo princ Vittorio-Emanuelle od Italije, vojvoda od Savoje i princ od Napulja, koji održava svake godine generalni kapitul Reda u opatiji svetoga Mauricija d'Agaune u gradu St. Maurice u kantonu Valaise u Švicarskoj.¹⁸

¹⁵ Burgundians: <http://www.frisien.com/philhist.htm>

¹⁶ Ordine dei Santi Maurizio e Lazzaro: <http://www.aicods.org/Historique.htm>

¹⁷ The Order of saints Maurice and Lazarus: <http://www.chivalorders.org/orders/italian/maurice.htm>, str. 2.

¹⁸ Ordine dei Santi Maurizio e Lazzaro: <http://www.aicods.org/Historique.htm>, str. 2.–4.

Žrtve Krbavske bitke: mučenici – svjedoci kršćanskoga zajedništva

Pop Martinac izričito nam donosi uz informaciju da su u boju pali »*krêpci vitezi i boriteli sl(a)vni v premoženii ihb. vêri r(a)di h(r)sto)vi.*« i informaciju o izginuću »*vêri r(a)di družbe s(veta)go Mavriciê*«¹⁹, najvjerojatnije skupine vitezova iz Amadeova »Društva plemenitih ljudi« pod zaštitom svetoga Mauricija.

Očito je da su u Krbavskoj bitki organizirano sudjelovali kao članovi Družbe vitezovi koji su »*vjere radi*« došli pomoći hrvatskoj kršćanskoj vojsci ne samo savjetom već i aktivnim sudjelovanjem u toj bitki. To su vitezovi – članovi »posvećene vojske« potvrdili žrtvujući i svoj život. Po svoj prilici to su vitezovi koji su došli iz najbližega susjedstva, gdje je Družba djelovala (Pijemont, Savoja). To je bila velika gesta kršćanske solidarnosti i ljubavi, pomoć hrvatskoj kršćanskoj vojsci u borbi protiv neprijatelja koji je rušio pred sobom cjelokupni sustav kršćanskih civilizacijskih vrijednosti. Stoga je sasvim jasno da je ovdje riječ o mučenicima koji su dragovoljno izginuli poradi svoje vjere. Bilo je to mučeničko svjedočenje življenja kršćanske vjere, što je bilo ujedno i veliko ohrabrenje za sve sudionike te bitke kao i posebno jako ohrabrenje za kasniju dugotrajnu i žilavu hrvatsku obranu. Je li tragedija na Krbavskome polju značila i kraj života ove družbe, koja se nakon toga nije više mogla oporaviti te se uskoro (oko 1536. – 1559.) i ugasila, kako o tome pišu povjesničari Družbe?²⁰ Zasigurno je pogibija najhrabrijih, najgorljivijih, najsrčanijih i vjerojatno najvitalnijih članova ove družbe, uz izmijenjene političke prilike u matičnoj zemlji (Savoja), bila uistinu sudbonosna za njezin daljnji opstanak. I stoga je sasvim razumljivo da papa Grgur XIII. u jeku najžešće borbe s Osmanlijama nakon pada Rodosa (1526. godine), kada je turska sila bila na vrhuncu, a njezina mornarica opasno ugrozila kršćanski Mediteran, posebno Italiju, u ozračju pobjede kršćanske mornarice nad Turcima kod Lepanta 1571. godine, prihvaća prijedlog vojvode od Savoje, osniva viteški red i daje mu ime stare vojničke družbe, čiji su članovi položili svoj život u obrani kršćanske vjere od nadirućih Turaka–Osmanlija.²¹ Tako je Krbavska bitka postala sudbonosnom ne samo za hrvatsku srednjovjekovnu državnu zajednicu, hrvatski narod i njegov kulturni i svekoliki identitet i budućnost već i šire u europskim razmjerima, o čemu svjedoči i povijest Družbe svetoga Mauricija. Ova informacija popa Martinca dragocjena je s povijesnoga, vjerskoga, općedruštvenoga gledišta jer nam govori o europskoj i kršćanskoj solidarnosti, kao i o uključenosti Hrvatske u europske tijekom duhovnih i društvenih događanja u najtežim trenucima svoje povijesti, o razumijevanju i prihvaćanju Hrvatske i njezinih problema od strane europske obitelji, njezinih struktura i institucija. Ova informacija mijenja predodžbu o Krbavskoj bitki, uobičajenu u našoj historiografiji i tradiciji, daje o njoj sasvim drugu sliku, niječe uvjerenje da je to bila lokalna obrana hrvatskoga plemstva, da je to bio otpor samo lokalnoga hrvatskoga značaja. Poznato je da su do tada pape: Pio II. i Aleksandar VI. moralno i materijalno pomagali hrvatske plemiće (Frankopane) i gradove (Senj, Bihać, Jajce) u obrani od Turaka. I mnogi drugi europski vladari nastojali su pomo-

¹⁹ II. *Novljanski brevijar: hrvatskoglagoljski rukopis iz 1495.* / fototipsko izdanje, Staroslavenski institut »Svetožar Rittig«, Zagreb 1977. godine.

²⁰ The Order of saints Maurice and Lazarus: <http://www.chivalorders.org/orders/italian/maurice.htm>, str. 2.

²¹ The Order of saints Maurice and Lazarus: <http://www.chivalorders.org/orders/italian/maurice.htm>, str. 2.

ći.²² Očito je da je i ovu obranu poduprlo na neki način – očito ne dovoljan – i europsko civilno društvo, čiji je sastavni dio bila i Družba svetoga Mauricija. Potvrdu te tvrdnje svakako bi se moglo naći u arhivima Reda svetoga Mauricija i Lazara, odnosno u papinskim arhivima, kao i u arhivima diljem Europe.

Prikaz Krbavske bitke na kenotafu cara Maksimilijana I.

Sama Krbavska bitka i njezine posljedice bile su zaista zastrašujuće i stoga ne čudi da su na molbu Hrvatskoga sabora i staleža odmah s novčanom pomoći za obranu Hrvatske odgovorili mnogi: Dubrovačka Republika, Mletci, papa kao i car Maksimilijan I., koji je Hrvatima u slučaju nadiruće turske opasnosti stavio na raspolaganje svoje čete raspoređene u svojim susjednim zemljama: Kranjskoj i Štajerskoj.²³ Hrvatsko stradanje, očaj i tjeskoba, što su poslije toga zavladali narodom koji je nakon učestalih turskih napada, proživljenih strahota i sve većega beznađa potražio spas bježeći u sigurnije krajeve, počeo napuštati opustošena područja oko Jajca, Bihaća, Slunja, Modruša, duboko su dojmili susjedne europske vladare Habsburgovce: Maksimilijana I. i njegova nasljednika Ferdinanda I., koji su prikaz Krbavske bitke kao jedan od važnijih događaja u vrijeme Maksimilijanove vladavine dali postaviti među 24 reljefa–prikaza na Maksimilijanov monumentalni kenotaf u Dvorskoj crkvi u Innsbrucku²⁴, dobro zaštićene habsburške prijestolnice u dubini teško prohodnih Alpa, koje su za neželjena došljaka uvijek pune neugodnih iznenađenja. Na tom najvećem europskom kenotafu, spomeniku nad grobom u kojem nema tijela slavnoga pokojnika, zapravo najvećoj propagandnoj umjetničkoj »instalaciji« u Europi, nalaze se i grbovi zemalja kojima je Maksimilijan upravljao ili je držao da mu pripadaju, a među njima je i grb kraljevina: Hrvatske, Dalmacije i Bosne (Rame). To su zemlje koje su turski osvajači u vrijeme Maksimilijanove vladavine najžešće napali, uništili i doveli u stanje općega kaosa. Na prikazu bitke s Turcima u Hrvatskoj i Slavoniji iz 1493. godine – duboki reljef u bijelom mramoru²⁵ – sraz mnoštva konja i konjanika te snopovlje kopalja i mačeva pokušava dočarati svu silinu i strahotu borbe prsa o prsa ljudi i životinja, iskazuje svu žestinu sraza nepomirljivo suprotstavljenih sila: materijalnih i duhovnih. Epigraf na latinskome jeziku lapidarno i diplomatski, tj. carski suzdržano, opisuje taj događaj:

TVRCARV INGENS MVLITVDO QUÆ IN CROATIA EU SCLAVONIA
CVNCTA FERRO ET IGNI VASTAVERAT, SOLIVS IPSIVS AVSPICIIS
AC ALIORVM OPE NE QVICQVAM IMPLORATA, INDE EIECTA.²⁶

²² V. KLAJČ: Povijest Hrvata. NZMH Zagreb, Zagreb 1973. Knjiga četvrta, str. 225–240.

²³ Isto, str. 236–240.

²⁴ Tirol-Innsbruck-Hofkirche: <http://business.chello.at/hofkirche/italiano/silerzfe1.htm>

²⁵ Tirol-Innsbruck: <http://busdiness.chello.at/hofkirche/relief9.htm>

²⁶ Nadmoćno mnoštvo Turaka koje Hrvatsku i Slavoniju mačem i ognjem opustoši, Njegovim je vodstvom uz isprošenu i malu pomoć drugih, odatle istjerano.
(prijevod: J. Lokmer)

Povijesne činjenice i izvori ne potvrđuju u cijelosti navode ovoga epigrafa, čiji sadržaj ukazuje na jak odjek strahota koje su zadesile Hrvatsku i Slavoniju, ali i na tamnu stranu europske politike koja je i ovaj put znala iskoristiti muku i tragediju jednoga maloga, ali hrabroga naroda za nadmeno iskazivanje političke megalomanije kao opravdanja svojega egoističnoga ponašanja i strogo interesima vođene politike pune propusta i nečinjenja. Habsburgovac Maksimilijan I. od 1478. godine veliki je meštar Reda Zlatnoga runa, viteškoga reda što ga je osnovao njegov tast burgundski vojvoda Filip Dobri²⁷ 1430. godine, a odobrio papa Eugen V. 1433. godine²⁸, zacijelo je obranu od Turaka ne samo Hrvatske, Slavonije i Dalmacije već i svojih nasljednih zemalja (Kranjske, Štajerske, Donje i Gornje Austrije) kao i zemalja na koje je ozbiljno računao rodbinskim i ženidbenim vezama, starim i iskušanim habsburškim načinom širenja političkoga utjecaja i osvajanja vlasti i zemalja (Mađarska s Erdeljem, Bosna, Hrvatska, Slavonija i Dalmacija), a koje su Turci sustavno napadali i postupno osvajali, preporučio ne samo vitezovima Reda Zlatnoga runa već i svim drugim europskim vitezovima. Najvjerojatnije je žestina Krbavske bitke i pokolj kršćanske vojske, izginuće i stradanje brojnih vitezova, posebice onih iz Družbe svetoga Mauricija osnovane na burgundskome tlu iz čije je vladarske obitelji i Maksimilijanova supruga, strah i nesigurnost što je zavladao Hrvatskom, Slavonijom, Dalmacijom, Ugarskom ali i habsburškim nasljednim zemljama: Kranjskom, Štajerskom, Dolnjom i Gornjom Austrijom, Furlanijom ostavilo duboki dojam na cara – to se vidi na njegovu kenotafu, a o tome svjedoči i drvorez – prikaz boja s Turcima u Hrvatskoj što ga je izradio Hans Burgkmair za djelo »Weisskunig«, čiji je autor car Maksimilijan²⁹ – koji već sljedeće 1494. godine osniva Družbu svetoga Jurja kao sljednicu istoimenog i utrnula viteškoga reda što ga je 1464. godine osnovao njegov otac car Friedrich III. u Austriji.³⁰ Stoga ne čudi da upravo crveni križ u okruglome crvenoobrubljenome polju, simbol Družbe svetoga Jurja, uz habsburškoga dvoglavoga orla i grbove Hrvatske, Slavonije, Dalmacije, Bosne (Rame), Mađarske, Erdelja, Sedmogradske i drugih zemalja, naslikan oko 1495. godine još i danas krasi svod trijema nekada kuće gradskoga suca (No.: 35 – Kohleggerhaus), a danas McDonalдове zalogajnice u glavnoj ulici carskoga Innsbrucka što od južnih gradskih vrata vodi ravno do Maksimilijanove rezidencije, poznatije kao »Das Goldenes Dachl« (»Zlatni krovčić«).³¹ Svime time je Maksimilijan, taj veliki i zaista u srcu i na djelu zadnji europski pravi vitez, posredno odao priznanje i Družbi svetoga Mauricija, čiji su članovi životom posvjedočili svoje poslanje izginuvši mučeničkom smrću »vjere radi«, kako to svjedoči pop Martinac boreći se na kršćanskoj, hrvatskoj strani u Krbavskoj bitki.

²⁷ Burgundians: <http://www.frisien.com/philhist.htm>

²⁸ Zlatno runo: <http://www.chivalricorders.org/orders/other/goldflee.htm>

Zlatno runo: <http://antiquesatoz.com/sgfleece/>

²⁹ V. KLAJIĆ: *Povijest Hrvata*, NZMH, Zagreb, 1973., Knjiga četvrta, str. 229.

³⁰ Orders of St. George: <http://www.newadwent.org/cathen/13350a.htm>

³¹ F. COCAGNA, W. KLIER: *Innsbruck*, Edition Loewenzahn, Innsbruck, 1999., str. 140.

Zalog europskoga zajedništva

Nakon ovih iznesenih činjenica sasvim je očito da je širi, europski kontekst hrvatske povijesti još uvijek slabo poznat i da ga treba što prije ne samo uočiti već izučiti te znanstveno, ali i široj društvenoj, hrvatskoj i europskoj javnosti što kvalitetnije i prije predstaviti. Također je sasvim izvjesno da je danas potrebno što dostojnije vrednovati te s poštovanjem i kršćanskim pijetetom zahvaliti vitezovima Družbe svetoga Mauricija na daru žrtve vlastitih života, čime su posvjedočili svoje zajedništvo s ugroženom i pomoći potrebnom hrvatskom braćom u Kristovoj vjeri. Očito je da je taj nesebičan dar mučeničke smrti članova Družbe svetoga Mauricija obilno osigurao Hrvatima toga vremena, kao i nama u Domovinske ratu, veliki kapital: Božji zagovor i potporu, milost i snagu da se uz ljudski nemoguće savladive teškoće i napasti što dostojanstvenije i časnije branimo i obranimo, da sačuvamo svoje kršćansko, osobno i narodno dostojanstvo, da ostanemo vjerni ne samo svojoj tradiciji već i Kristovoj vjeri kojom je protkana civilizacija stare Europe, čiji smo tijekom povijesti bili neraskidiv, posebno vrijedan dio za kojega su živote žrtvovali njezini najplemenitiji, najhrabriji i najodličniji sinovi. Ta činjenica ima za Hrvatsku veliku povijesnu, moralnu ali i političku vrijednost, posebno danas kada Hrvatska nastoji što bolje i pravilnije vrednovati svoju povijest, prepoznati svoje mučenike kao vrijednost na kojima će graditi bolju i sretniju budućnost na pragu ulaska u veliku suvremenu europsku obitelj. Spoznaja te nesebične žrtve europskih vitezova danas posebno ohrabruje, jer znamo da kršćani stare i umorne Europe to prepoznaju i željno očekuju naš povratak u »stari dom«, da se nadaju kako će s nama i s drugim europskim narodima što su živjeli iza »željezne zavjese« dobiti novi polet, nove snage, da će svježom krvlju osnažiti svoje životne tijekove, ojačati vjeru i pouzdanje posebno u Kristovu milost i ljubav kojom se sve mijenja i oplemenjuje, kojom se stvara novi i bolji svijet – univerzalni svijet kršćanskoga zajedništva i solidarnosti za što je dala svoj snažan obol u Krbavskoj bitki u rujnu 1493. godine i Družba svetoga Mauricija.

Korištena literatura

II. Novljanski brevijar: hrvatskoglagoljski rukopis iz 1495. / fototipsko izdanje. Staroslavenski institut »Svetozar Rittig«, Zagreb, 1977.

Abbaye de St. Maurice: <http://www.stmaurice.ch/secteur/abbaye/histoire/abhima01.htm>

Agaunum (Today St.Mauriceen–Valais): <http://www.newadwent.org/cathen/o1205a.htm>

Burgundians: <http://www.frisien.com/philhist.htm>

Casa Savoya: <http://www.frisien.com/philhist.htm>

Chateau de Ripaille: <http://www.ripaille.fr/Histoire.html>

F. COCAGNA, W. KLIER, *Innsbruck*, Edition Loewenzahn, Innsbruck 1999.

L. DOBRONIĆ, *Viteški redovi. Templari i ivanovci u Hrvatskoj*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1984.

V. KLAIĆ, *Povijest Hrvata*. Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb, 1973.

The Order of saints Maurice and Lazarus: <http://www.chivalorders.org/orders/italian/maurice.htm>

Orders of St. George: <http://www.newadwent.org/cathen/13350a.htm>

Ordine dei Santi Maurizio e Lazzaro: <http://www.aicods.org/Historique.htm>

St. Maurice: <http://newadvent.org/cathen/10068c.htm>

St-Maurice: <http://www.switzerland.isyours.com/e/guide/valais/stmaurice.html>

St. Sigismund: <http://gvtn.com/library/MARY/SIGISMUN.htm>

Tirol-Innsbruck: <http://busdiness.chello.at/hofkirche/relief9.htm>

Tirol-Innsbruck-Hofkirche: <http://business.chello.at/hofkirche/italiano/silerzfe1.htm>

Zlatno runo: <http://antiquesatoz.com/sgfleece/>

Zlatno runo: <http://www.chivalricorders.org/orders/other/goldflee.htm>.

Summary

EUROPEAN COMPONENT OF THE CROATIAN DEFENCE AGAINST TURKS: SOCIETY OF SAINT MAURITIUS IN DESCRIPTION OF THE BATTLE OF KRBAVA BY PRIEST MARTINAC

Careful reading of priest Martinac's writings in the second breviary of Novalja together with knowledge of the European spiritual and social situation in the late middle ages can illustrate a broader context of the Croatian defence against Ottoman Turks – the resistance that protected European Christian civilisation on the Croatian soil. Five hundred and tenth anniversary of the battle of Krbava motivates to speak about this issue with a special stress on the need to analyse and evaluate all the details – fragments from the historical documentation and sources – that reveal relevant information. The martyr death of the members of the Society of Saint Mauritius, probably knights from various European countries, who gave their lives in the name of the Christian faith, should also be emphasised. Impacts of the Croatian defeat at the Krbava field can be seen in numerous historical sources, as well as in the contemporary social affairs: from the memorial tomb of emperor Maximilian, across the contemporary graphics that depict all the horror of the battle, to the foundation of some knight's orders. This death of the Society's knights should be humbly respected since their involvement in this battle gave some hope to the Croatian defenders against Ottomans. At the same time, their fall could be seen in the modern times as a testimony of long lasting Croatian membership in the European civilisation.

KEY WORDS: *Battle of Krbava, breviary of Novalja, Croatian-Ottoman wars, middle ages.*